

ХЕРСОНСЬКИЙ КРАЙ –
ФОРПОСТ БОРОТЬБИ ЗА
УКРАЇНСЬКУ ВОЛЮ

3

«ОСТАННІЙ ЛИЦАР
ЗАПОРОЖЖЯ»
КОСТЬ ГОРДІЄНКО

6

ХЕРСОН-1917
І ТРАДИЦІЇ
СІЧІ

7

Козацький край

СПЕЦВИПУСК

№5 (79)
25 травня 2016 р.

ХЕРСОНЩИНА ПОВЕРТАЄ СЛАВУ КАМ'ЯНСЬКОЇ СІЧІ

Тисячі патріотів України зібралися на крутих берегах Дніпра, щоб вклонитися пам'яті предків-козаків, які боролися проти московитів...

Фото Ростислава СУПРУНОВА

ХЕРСОНЩИНА СТИРАЄ «КОРДОН» З ОКУПОВАНИМ КРИМОМ

18 травня, в день 72-ї річниці депортації Московою кримських татар, на КПВВ «Чонгар» сотні людей під прапорами України та кримськотатарського народу пройшли урочистою ходою до так званого «нуля» - лінії розмежування на кордоні з тимчасово окупованим Кримом.

Голова Херсонської ОДА Андрій Гордєєв відзначив: «Проти нашої мирної акції ворог зі свого боку виставив певно все наявне на кордоні озброєння.

Це доводить лише одне – окупанти бояться. Вони вкрали Крим, і як злочинці бояться неминучості покарання. Ми переможемо! Кара буде».

А під час мітингу з нагоди Дня боротьби за права кримськотатарського народу, який пройшов у Генічеську, Андрій Гордєєв оголосив про виділення частот для відновлення українського телевізійного мовлення на території Криму.

«18 травня регуляторний орган затвердив конкурсні умови й ухвалив рішення про оголошення конкурсу на отримання ліцензії на мовлення з використанням вільних радіочастот у Херсонській області.

Конкурс на ці п'ять частот є одним із перших результатів діяльності спеціально створеної міжвідомчої робочої групи Національної ради з розвитку телерадіомовлення в південних районах Херсонської області та на територію тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим і міста Севастополя.

На вежі теле- та радіозв'язку у Чонгарі підняли та закріпили державний прапор України та прапор кримськотатарського народу. Впевнений, що найближчим часом у Севастополі, в Сімферополі, у Ялті та інших українських містах, які знаходяться на території тимчасово окупованого Криму лунатиме: «Слава Україні! Героям слава!» - заявив очільник Херсонщини.

ХЕРСОНЩИНА – ЦЕ КОЗАЦЬКИЙ КРАЙ, ЯКИЙ БУВ, Є І БУДЕ УКРАЇНСЬКИМ!

Андрій ГОРДЄЄВ,
голова Херсонської ОДА

Кам'янська січ. 14 травня. День, який я запам'ятаю назавжди.

Більше тисячі людей, які приїхали з різних районів Херсонщини та інших областей.

Українські прапори і козацькі хоругви на дніпровських пагорбах.

Бійці АТО у камуфляжах з бойовими нагородами.

Дівчата і діти у вишиванках.

Пісні, кулеші та українська гостинність.

Гімн і руки до сердець.

Незрівнянні кручі над старим Дніпром і простір волі. Відчуття єдності між людьми і єдності з історією рідного краю.

Це – Херсонщина!

Це – Україна!

Сотні років ворожа пропаганда намагалася позбавити нас нашої історії. Вона знищувала все, що нагадувало про українську державність на нашій землі.

Сотні років ворог намагається знищити саме державність нашої країни, переписуючи підручники, руйнуючи могили національних героїв, називаючи наші вулиці іменами наших катів.

Ця війна триває і сьогодні. Не лише на сході країни, а й на нашій мирній землі.

Знову намагаються пропагувати ідеї «наваросії» та якоїсь автономії. Розповсюджують плітки про приєднання Херсонщини до інших територій. Поширюють фейки про ХНР, міжнаціональні конфлікти та «руський мір».

Відповів усім ворогам зовнішнім та внутрішнім: Херсонщина – це козацький край, який був, є і буде українським!

Я пишаюся людьми, які зібралися на Кам'янській січі, щоб віддати шану легендарному отаману Кості Гордієнку.

Я пишаюся своїми земляками і рідною Херсонщиною, якою мені доручено керувати.

Пишаюся тими дітьми, які на Січі, поклавши руку до серця, співали гімн України. Вони зробили свій вибір. Вони обрали незалежну українську державу, яку нам треба для них зберегти, захистити і розвинути. Тому ми відповідальні за Україну не лише перед своїми предками, а й перед нашими нащадками.

Саме заради майбутнього української держави, заради майбутнього наших дітей, які житимуть в Україні, ми повинні сьогодні єднатися: і духовно, і організаційно.

Час такого єднання я бачив на Кам'янській січі, адже січ завжди єднала і згуртовувала українців.

Ми маємо зберегти

це почуття єдності.

Кожен – у своєму серці.

І разом – у спільній роботі!

ХЕРСОН ВИСЛОВИВ БАЖАННЯ ПРОВЕСТИ «ЄВРОБАЧЕННЯ-2017»

Місто розраховує на економічний бум завдяки фестивалю

Херсон заявив про бажання провести "Євробачення" у 2017 році.

"Для нашого прикордонного міста це стало б величезним стимулом для розвитку, залучення інвестицій, та й політично це актуально. Ми вже довели, що Херсон - це Україна. А це стало б шансом довести, що Херсон - це Європа", - говорить мер міста Володимир Миколаєнко.

Глава Херсонської ОДА Андрій Гордєєв зазначив. "Така подія мала б не тільки економічне, але і важливе політичне значення. Проте економічні чинники будуть визначальними у прийнятті рішення та подання Херсона як можливого місця проведення Євробачення-2017. Нам потрібен розвинений аеропорт, сучасні дороги, європейська інфраструктура для запрошення гостей і лобювання Херсона на національному та міжнародному рівні".

МІСТУ РУСІ І СІЧІ ПОВЕРНУЛИ НАЗВУ ОЛЕШКИ

Комуністичні топоніми щезли з карти Херсонщини

Місту Олешки на Херсонщині постановою Верховної Ради України 19 травня нарешті повернули його ім'я, якому більше тисячі років.

Ще 1084 року у літописах вперше згадується Олешка – головний портово-митний центр на півдні Київської Русі, а у 1711 – 1728 роках гриміла козацька слава Олешківської Січі... Місто позбавили споконвічного славетного імені під час більшовицької влади – лише з 1928 року воно називалося Цюрупинськом – від імені Олександра Цюрупи, організатора «продовольчої диктатури» і ініціатора створення сумнозвісних продзагонів, дії яких спричинили Голодомор в Україні...

Відтепер Олешки – знову Олешки, як і в часи київських князів та кошових отаманів Січі, а назва Цюрупинськ назавжди щезла з карти краю.

Серед інших знакових перейменувань у рамках декомунізації – село у Генічеському районі Херсонщини, назване на честь славетного підрозділу Армії УНР, який відзначився під час визволення Криму від більшовиків.

Ось як про це розповідає співробітник Інституту

національної пам'яті України Павло Подобєд: «Село Гордієнківці (замість окупаційної назви "Шлях Незаможника") перейменовано на честь 1-го Кінного полку імені Костя Гордієнка, бійці якого у квітні 1918 року залізницею в напрямку Риково-Новоолексіївка (на цій залізничній гілці розташований населений пункт, який дотепер називався Шлях Незаможника) здійснили десант на Чонгарську переправу. Силами Запорозького корпусу Армії УНР була проведена Кримська операція – одна з найвидатніших сторінок військової історії новітніх українських збройних сил».

Голова Верховної Ради України Андрій Парубій підкреслив: «На карті України не буде жодного міста з назвою колишніх катів і тих, хто вбивав наших дідів та прадідів, і наш обов'язок - завершити декомунізацію».

У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVIII СТОЛІТТЯ ХЕРСОНЩИНА СТАЛА ФОРПОСТОМ БОРОТЬБИ ЗА УКРАЇНСЬКУ ВОЛЮ

У XVIII столітті Європа була охоплена неспокоєм. Це був час, коли держави і цілі народи перебували у стані практично безкінечних воєн. На сторожі інтересів України в цей час стояли козаки – одні з найбоєздатніших воїнів того часу.

Майже три десятиліття козацькі фортеці – Січі – діяли на території сучасної Херсонщини, – то на кручах Дніпра, то на піщаних кучугурах єдиної в Європі Олешківської пустелі...

КАМ'ЯНСЬКА СІЧ (1709—1711 та 1728—1734 рр.)

Навесні 1730 року на правому березі Дніпра запорожці під керівництвом славнозвісного Костя Гордієнка заступали в усті річки Кам'янка нову Кам'янську Січ (нині історична пам'ятка «Кам'янська Запорозька Січ» в селищі Республіканець на Правобережжі).

Місце для розбудови Січі було вибрано не випадково. Як відомо, в усті Кам'янки здавна перебувала козацька залога при Кам'яно-затонській переправі через Дніпро (назва походить від останньої забори Дніпра – Кам'яний затон, тобто затонений чи завалений диким камінням). Це був один з п'яти військових перевозів через Дніпро, причому найзручніший перевіз з правого берега Дніпра на лівий завдяки зручному розташуванню островів, серед яких острів Каїрський (довжина 2км, ширина 1,5км), через що цей перевіз вряди-годи звався Каїрським. Він був відомий з давніх часів і, за свідченням старожилів, знаходився в 30 верстах вище Кезикермена (сучасного Берислава навпроти Каховки).

Сама Січ була розбудована на лівому березі річки

Кам'янки, що в Кам'яній балці, при її впадіння в Старе Річище. Згідно дослідження Д.Яворницького, Січ мала форму замкнутого редуту: зі сходу – 245 метрів, з півночі – 140, з заходу – 262, з півдня – 76. Посередині Січі з півночі на південь проходила площа завширшки близько 10 м, а по обидві сторони площі тягнулись курені: один ряд понад Річищем, а три зі сторони степу назустріч р.Кам'янки.

ОЛЕШКІВСЬКА (КАРДАШИНСЬКА) СІЧ (1711-1728 рр.)

Після поразки козацько-шведських військ і руйнації Січі уряд Московії згубив слід запорожців, вважаючи їх біженцями, що втекли за межі України-Руси разом з опальним гетьманом. Насправді ж разом з Мазепою подалися до Бендер далеко не всі запорожці, а лише незначна частина, зокрема й запорозька старшина на чолі з отаманом-гетьманом Гордієнком, котрий повернувся на Запорозжя вже наступного року.

Завдяки свідченням старожилів, зібраним Дмитром Яворницьким, достеменно відомо, що спершу запорожці спустилися на човнах в урочища Глухі, де протока Глуха мала два гирла: Верхнє й Нижнє. Перебувши рік в «Глухих», козаки в наступному році вже під орудою отамана-гетьмана Костя Гордієнка звели січові укріплення неподалік, трохи далі на південь, у більш відповідному для Січі місці – на Олешківських пісках (кучугурах) в Кардашинському лимані. Олешківська Січ займала площу щонайбільше 2 гектари, це був майже правильний чотирикутник, обнесений ровами й валами з дерев'яним частоколом. Оборонний комплекс цієї Січі доповнювали 4 редуту, у кожному з кутів форту.

НА КАМ'ЯНСЬКІЙ СІЧІ ЗНАЙШЛИ КОЗАЦЬКИЙ СКАРБ...

Основна мета "Ночі музеїв", коли багато музеїв відчиняють двері для відвідувачів після заходу сонця і майже до ранку, – показати ресурс, можливості, потенціал сучасних музеїв, залучити до музеїв молодь...

У "ніч музеїв" 14 травня 2016-го у наукових співробітників Херсонського краєзнавчого відвідувачі активно розпитували про козацьке минуле краю. Причиною пробудження цікавості до славного минулого, коли лицарі степів рубали ворога за волю України, слугували як зовнішні чинники (окупація сусіднього Криму Росією), так і проведений саме цього дня масштабний фестиваль "Кам'янська Січ" – на дніпровських кручах, де власне колись і була ця славна Січ, кошовий якої Кость Гордієнко прославився як у боях проти московитів (спочатку спільно з Іваном Мазепою, а потім – з Пилипом Орликом), так і законотворчістю – співтворством у написанні Першої української Конституції...

У обласному краєзнавчому музеї Херсона є досить багато експонатів козацької доби: зброя, обладунки, предмети побуту. Саме на території Кам'янської Січі археологи знайшли під час розкопок багато козацьких люльок, посуду, пічних кахлів з оригінальними візерунками, решток жител. Цікава квадратна "посудина", висічена з суцільного каменю – можливо, вона дісталася від попередників козаків у цих степах – скіфів. Для чого вона використовувалася козаками – музейники можуть лише здогадатися. Говорять, можливо з них козаки поїли водою бджіл, бо пасік у цьому благодатному краї тримали багато...

Є легенда про те, що під час розкопок у курені, зруйнованому майже три століття тому пострілами гармат ворогів, які штурмували Січ, було знайдено череп у печі – голову козака нібито могло закинути туди після прямого влучання ядра. Чи дійсно була така знахідка, з'ясувати "Козацькому краю" покищо не вдалося. Наразі достеменно відомо про іншу загадкову знахідку: на місці дерев'яної підпірки даху одного з козацьких куренів

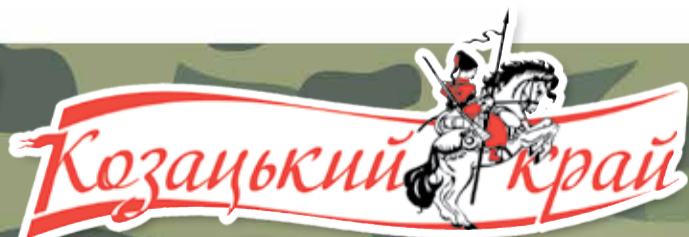
Фото Андрія КРАВЦЯ

Науковий співробітник музею Андрій Лопушинський найбільше гордиться справжньою козацькою печаткою, знайденою сотню років тому на території Кам'янської Січі – із зображенням хреста, лука із стрілами і загадковими літерами, значення яких ніхто не знає...

було знайдено декілька срібних татарських монет. Вони явно були заховані котримсь із козаків-січовиків, який однозначно загинув, раз не повернувся за своїм скарбом...

Сучасні ж херсонці прагнуть повернути інший, найбільший свій скарб – славу козацького краю, який шанували усі сусідні землі за вміння постояти за Волю. Нинішній фестиваль козацької слави продемонстрував: є ще порох в порохівницях херсонських козаків!

Ярослав ЗВЕНИГОРА

"Козацький край" – це найбільш актуальні публікації.

Наші журналісти працюють з архівами, істориками і краєзнавцями та виїжджають безпосередньо на передову у зону

АТО – з Вами і для Вас ми пишемо про історію і сьогодення боротьби за Волю України..

Сайт нашої газети в Інтернеті оновлюється ЩОДЕННО!

www.cossackland.org.ua

НА ХЕРСОНЩИНІ ПРОЙШЛИ МАСШТАБНІ ВШАНУВАННЯ 307-РІЧЧЯ ВІД ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ КАМ'ЯНСЬКОЇ СІЧІ

На крутому, пронизаному вітрами дніпровському березі, де три століття тому гуляла козацька вольниця, 14 травня святкували день народження знаменитої Кам'янської Січі сучасні нащадки козаків – як з усієї Херсонщини, очолювані головою ОДА Андрієм Гордєєвим, так і гості краю з багатьох куточків України. Відома як бастион боротьби проти московського панування, Кам'янська Січ під керівництвом кошового отамана Костя Гордієнка стала кісткою поперек горла усім ворогам української Волі...

Один зі співорганізаторів святкувань, Ігор Йосипенко влучно підмітив: саме повітря цих круч над Дніпром надихає бути гідним слави предків-козаків...

Фоторепортаж Андрія КРАВЦЯ

Кошовий отаман Кам'янської і Олешківської Січі став острахом для московитів...

«Останній лицар Запорозжжя» -

Кость Гордієнко

Малюнок Олега Чучупи

Як тільки Кость Гордієнко на початку 1702 року обрали кошовим, він зайняв рішучу антиросійську позицію. "Справжнім лицарем і запеклим ворогом Москви" називав його М. Аркас, "одвертм ворогом московської зверхності" вважав А. Каценко. "Гордієнко одверто висловлював свою нехоть до Москви й відверто діяв у цьому плані" – підкреслював Дмитро Яворницький.

Категорично виступаючи проти російської колонізації, він водночас не був прихильником ні Польщі, ні Туреччини, вважаючи, що Україна сама здатна вибороти собі незалежність. Ясна річ, використовуючи вигідні міжнародні фактори та війська тимчасових союзників, якими поставали перед ним шведські війська короля Карла...

Щодо походження Костя Гордієнко, то цілковитої ясності тут немає. Та немає сумніву у тому, що освіту він здобував у Києво-Могилянській академії - загальновідомим є факт, що коли запорозьке військо приєднувалось до армії короля Карла XII, кошовий, на подив усього шведського офіцерства, вітав короля промовою, складеною за всіма канонами добірної латинської мови. Так само відомо й те, що Гордієнко брав участь в укладанні першої української Конституції Пилипа Орлика...

За нахабство московитів обіцяв їх «оружно бити»...

Саме перед обранням Гордієнко кошовим, з'явився наказ Петра I спорудити в Кам'яному Затоні поблизу Січі фортецю, в якій мав стояти російський гарнізон. Козацький кошовий пише ультимативного листа російському царю: "Військо запорозьке наказу про збудування городу в Кам'яному Затоні слухати не буде... А як хто прибуде з московськими людьми той город будувати, то запорожці будуть оружно на них бити". Отак: чітко і ясно. Зрозумілому російському царю одразу дали зрозуміти, хто на цій землі господар.

Ясно, що Петро I зненавидів Гордієнко. Але якою ж була його офіційна реакція? Він послав на Січ свого представника боярина Протасова. З військом? Ні, з подарунками. Козаки їх прийняли, та думку свою не змінили...

Згодом підступи й інтриги таки спричинили до того, щоб козаки відібрали Гордієнкову булаву та передали її «поміркованішому» представникові старшини - Герасимові Крисі. Проте Криса тримав булаву лише кілька місяців - наприкінці того ж 1703 року вона знову повернулася до Гордієнко. Надалі Гордієнко ще категоричніше тримався свого - виступив проти засилля московитів. Ос'як змальовує цю ситуацію Адріан Каценко: «Ставши знову кошовим, Гордієнко відрядив із Січі на Самару 3000 запорожців з наказом поруйнувати Самарські московські городки й вимести геть із Запорожжя всіх захожих

поселенців, хто не належав до Війська Запорозького. Той загін запорожців добув штурмом Новосергіївський городок, поपालив околиці Новобогородського городка й захопив чимало коней та худоби, що були власністю московських людей...»

Ще дужче утвердився кошовий в антиросійських настроях, коли стало відомо, що Петро I у переговорах з ханом по-зрадницькому віддав українські козацькі землі в пониззі Інгулу, Висуні та Інгульця кримським татарам. Гнівові запорожців не було межі Ці землі вони століттями відстоювали в кривавих боях. Ці землі споконвіку - ще з часів Київської Русі, були українськими. А тут раптом хтось ними торгує. Бо хоче, бач, послабити українське козацтво і підпорядкувати його собі!..

Та прихильникам Мазепи знову пощастило на два роки усунути Гордієнко від керівництва і тим допомогти імперії утвердитись на козацьких землях. На початку 1708 року козаки все ж відмовились від послуг промазепинського кошового Сорочинського, мотивуючи це тим, що він не допоміг Булавіну в його повстанні проти царських військ - і повернули Гордієнко.

З гетьманом Мазепою і королем Швеції - проти царя-гнобителя

Як відомо, Мазепа і Гордієнко довго між собою ворогували. Можна уявити собі, як здивувався кошовий, коли в листопаді 1708 року раптом отримав від Мазепи листа. Гетьман пропонував рятувати Україну від російської неволі, приєднавшись разом із ним до військ шведського короля Карла XII. Не з любові до Мазепи та шведів, - а з ненависті до спільного ворога - російської імперії, і рушив запорізький кошовий Гордієнко на єднання з військами Мазепи та Карла XII.

До речі, написав кошовому листа й Петро I. Умовляв дотримуватись вірності йому, «цареві-батюшці». Разом з листом надіслав козакам майже 15 тисяч червінців. Від червінців товариство не відмовилося - цар винен був козакам набагато більше, ще за Лівонські походи. Але листа-відповідь Петру I склали надзвичайно жорсткого!.. В ньому висловили все, що думають і про нього самого, і про його «московські городки» на козацьких землях, і про те, як він підло запродав їхні землі Криму. А закінчили ультимативною вимогою: "Щоб усі московські городки по Самарі та в Кам'яному Затоні були негайно розкопані й знищені!".

Але ще задовго до цього листування, кошовий, щоб не дати росіянам запосісти ключових позицій поблизу Січі, спорядив великий загін, який захопив фортеці Новий і Старий Кодак - поки туди не підійшли свіжі сили царя. Росіяни відповіли тим, що почали загарбувати українські містечка по річці Орелі, намагаючись перетнути шлях запорожцям до військ короля і гетьмана. Отже, ще до Полтави розпочалась українсько-російська війна.

Цікаво, що Гордієнко абсолютно не жала сила імперії. Всі його дії показують: рішення вибити росіян з України вже ніщо не могло похитнути.

На відміну від Мазепи, кошовий Гордієнко не чекав, поки підійдуть шведи. Він навально вдарив на Царичанку. І хоч сил під своєю командою мав небагато, зате складались вони з досвідчених вояків-запорожців, - тож дощенту розбив тритисячний загін російських драгунів. Понад сто з них захопив у полон. Командувач російських військ фельдмаршал Меншиков аж знетямився од цієї перемоги і захопився у негайному порядку зміцнювати гарнізони в містах по Орелі. Але Гордієнко розгромив росіян також під Келебердою (сучасний Канівський район Черкащини) і, скориставшись зі страху та розгубленості, що запанували серед російських генералів, почав вибивати їхні війська з міст і сіл не тільки по Орелі, а й по Ворсклі. Тобто, йдучи на єднання з Карлом XII, по суті, зачистив значну територію Лівобережної України від російських військ. Скрізь, де він з'являвся, до нього приєднувались загони місцевих повстанців, які вже самі громили окремі російські підрозділи та обози.

Зустріч Гордієнко з Мазепою відбулась у ставці гетьмана в Диканьці. Кошовий просто у віці відверто заявив: буде з гетьманом лише в тому разі, якщо той пристає до спілки з Карлом XII не з персональної користі, а задля визволення од московської влади. Потім разом рушили до Великих Будищ - на зустріч із королем Швеції. Карл XII прийняв їх з усіма можливими почестями і зауважив: тільки найршучіший виступ на оборону своїх давніх прав допоможе здобути волю, «скориставшись щасливим випадком».

Зброї не склав до останнього подиху...

За відсутності на Січі кошового Гордієнко росіяни почали наступ на територію, підконтрольну Січі. У містечках Нехворощі, Маяки та інших, які опинилися в їхніх руках, вони вирізали мешканців - усіх до єдиного! Козаки запряглися помститись ворогам. Під Сокилки Рене привів сім тисяч росіян. Тут козаки й вирішили дати їм бій. Здобувши підтримку шведського генерала Крузе, що привіз із собою тритисячний загін, вони оточили ворога і в лютому бою розгромили. Тільки драгунам пощастило пробитися з оточення, але понад півтори тисячі їх навки зосталося під цим українським містечком.

Поки Гордієнко воював з росіянами на

Орелі, до Січі підійшли війська російського генерала Яковлева. До них, несподівано для Гордієнко, приєднався чигиринський полковник Гнат Галаган, який зрадив Україну. Козаки билися хоробро, але Січ усе ж потрапила до рук ворога. А Гордієнко теж нічим не міг допомогти січовикам - бився в цей час під Полтавою.

Кінець полтавської трагедії відомий. Гордієнко відійшов разом зі шведами та Мазепою аж до Бендер. Там, за кордоном, від козаків, що проривалися з України, дізнавався про жакливі репресії, що їх чинили росіяни проти українського населення та козаків; про те, що тисячі українців московити силоміць погнали на будівництво, каналів кудись у район Петербурга та Ладоги. Та багатьом козакам щастило втекти від цих репресій, і незабаром близько 8 тисяч їх зібралось в гирлі річки Кам'янки, тобто в турецькій частині України.

Зрештою, Гордієнкові не лишалося нічого іншого, як і собі податись до Кам'янської Січі. Це дуже підбадьорило козаків, і навесні 1711 року він знову стає кошовим отаманом. Відтак, з'явилася збройна сила, з якою можна було виступати проти росіян. Тим паче, що й нагода трапилася: гетьман Орлик перейшов з військами Дністер і взяв напрямом на Білу Церкву. Як і під час російсько-шведської війни, Гордієнко не уникав самостійних бойових дій. Ідучи на єднання з військами Орлика, він громив окремі російські підрозділи, нападав на обози, а головне - піднімав населення Правобережжя на боротьбу проти росіян.

Неподалік Лисянки на Черкащині об'єднані війська Орлика і Гордієнко розгромили російське Бутівича. Згодом були бої під Каневом та Богуславом, і в них отаман Гордієнко знову показав свій талант полководця...

Цікаво, що навіть опинившись на правому березі Дністра, в Молдові, козаки Гордієнко не припинили боротьби проти росіян. Повернувшись в Україну, Гордієнко з вірними йому козаками опанував пониззя Південного Бугу і навіть почав призначати своїх полковників на Правобережжі Дніпра, зокрема, в Умані. Його загони підступали аж до Корсуня та Чигирини. Проте, опинившись між трьома імперіями - турецькою, російською і польською - він уже не мав сили відродити незалежність хоча б якоїсь частини України, та повернути до життя запорозьку козацьку республіку.

Був період, коли Кость Гордієнко з політичної арени зник. Чим він займався у цей час, невідомо. Але 23 травня 1728 року на Січі, що розташовалася вже в урочищі Олешки поблизу Дніпра на сучасній Херсонщині, відбулася Рада, на якій козаки знову, вже вкотре, обрали його кошовим отаманом.

Перше, до чого вдався Гордієнко - поїхав до Бахчисарая і переконав хана, що козаки мають намір жити з кримчаками в злагоді, відродивши Січ у гирлі Кам'янки. 1730 року вона там і постала. Що сталося далі - невідомо, але наступного року кошовим Кам'янської Січі був Іван Малашевич. А в травні 1733 року Кость Гордієнко, "останній лицар Запорожжя", помер. Поховали його з великим жалем і військовими почестями на козацькому цвинтарі Кам'янської Січі - могила та збереглася й до сьогодні...

ХЕРСОН 1917 РОКУ ПРОДОВЖИВ ТРАДИЦІЇ СІЧІ

За Волю України і славу предків-козаків!

Звістку про те, що самодержавство повалене, а Російська імперія тріщить по швах у Херсоні весною 1917 року зустріли з радістю.

Після проголошення Першого універсалу Центральної Ради органом влади в місті було визначено українську губернську Раду на чолі з колишнім учителем В. Чехівським. Того ж року зусиллями херсонських українців у місті виникла перша українська політична організація «Українська Хата», яка стала кузницею українських державотворчих процесів на Херсонщині.

10 грудня 1917-го Херсонська губернська рада визнала Херсонщину невід'ємною складовою УНР. На руїнах імперії херсонці разом з іншими українцями заповзялися відбудувати власну державу, рівняючись на приклад Київської Русі і предків-козаків...

Херсонці масово вирушили і до війська – воювати за незалежність України. Багато з них опинилися на чільних посадах Армії УНР та Української держави за часів Директорії і Гетьманату.

Уродженець Херсона полковник Михайло Кононіків у 1918–1919 роках був хотинським та бердичівським повітовим військовим комендантом, його земляк генерал-хорунжий Армії УНР Герман Стааль став помічником начальника 11-ї піхотної дивізії М.Омеляновича-Павленка, а херсонець Володимир Кедровський – полковником Армії УНР і очільником Державної Інспекції військ УНР. Найбільше ж прославилися уродженці Херсонщини Олекса Алмазов і Олександр Єгоров, які воювали в підрозділах Дієвої Армії УНР.

Командир «богів війни» Алмазов

Олекса Алмазов був з родини добропорядного, нічим не примітного херсонського чиновника. Олекса виявився здібним у навчанні – і в час навчання у реальному училищі грузинського Тифлісу (Тбілісі), і у військових училищах – спочатку піхотному

Полковник Олекса Алмазов

юнкерському, а потім артилерійському. Прославився у боях як один з найкращих артилерійських офіцерів Першої світової. Отримав ордени Святого Володимира усіх ступенів, погони полковника та орден Святого Георгія - за Кревську битву, де навіть отруївшись німецькими газами, не покинув поле бою...

Після розвалу імперії виступив гарячим поборником незалежності України, організувавши в Києві Гарматний дивізіон Гайдамацького коша Слобідської України. Вже в лютому 1918 року отримав поранення в ногу у бою під Бердичевим, проте фронт боїв проти росіян знову не залишив – як колись не залишив німецький... У березні того ж року артилеристів Алмазова реорганізували в Запорізький кінно-гірський гарматний дивізіон Окремої Запорозької дивізії. Відтоді й до самого завершення Визвольних змагань ці майстерні гармаші мали лише одного командира – Алмазова, тому їх так і прозвали «алмазівцями».

Разом зі своїми артилеристами херсонець взяв участь у славетному поході Петра Болбочана на Крим. Увірвавшись з Херсонщини на півострів через Перекоп, українські війська за підтримки кримських татар потужним ударом викинули московських окупантів з Джанкою, Симферополя, Бахчисарая і вирушили на Севастополь. Причому комендант Севастопольської морської фортеці Михайло Остроградський, нащадок козацького гетьмана Данила Апостола, заявив, що військовий гарнізон Севастополя готовий підпорядкуватися законному уряду України, а на декількох військових кораблях тут же замайоріли синьо-жовті прапори...

Пізніше кінно-гірський гарматний дивізіон Алмазова дислокувався на Донбасі, охороняючи кордон з ворожою Росією, вів кровопролитні бої проти більшовиків і Добровольчої армії Денікіна, брав участь у переможному Першому зимовому поході Дієвої Армії УНР і бився на території нинішніх Житомирщини, Київщини, Черкащини, Кіровоградщини, Вінничини, Миколаївщини, Одещини...

Частина бійців брала участь і в Другому зимовому поході і навіть коли «алмазівці» вже були інтерновані до Польщі, під час

Командувач авіації УНР Олександр Єгоров

Великодніх свят 1923 року здивовані жителі Кракова раптом побачили на вулицях передмістя Лобзов маршову колону ідеально вимуштруваних українських воїнів, які з піснею марширували вулицею. Це були нездоланні «алмазівці»...

Сам Олекса Алмазов, вийшовши у відставку, працював інженером. Помер і похований у Луцьку на Волині – могила збереглася й до сьогодні...

Сокіл українського неба

На відміну від попереднього героя нашої розповіді, уродженець Херсонщини Олександр Єгоров мало що встиг зробити на грішній землі – хоча б тому, що більше... літав. До Першої світової Єгоров встиг закінчити кавалерійське училище і послужити гусарським корнетом у складі Київського полку. Проте йому здавалося, що в кавалерії замало екстриму й ризику, тому вже під час війни, у 1916 році закінчив авіашколу в Севастополі й подався в авіацію. Першу світову завершив у чині штабс-ротмістра. З грудня 1917

Малюнок Богдана ПІРГАЧА

"Воїн-«алмазівець»" (зліва) з полковником Болбочаном у визволеному Бахчисарайі"

Малюнок Богдана ПІРГАЧА

року – у 1-му Запорізькому авіазагоні. Навіть ставши у квітні 1918-го командиром цього підрозділу, продовжив особисті вилоти на бойові завдання за штурвалом одномісного британського винищувача Sopwith. Літаки Єгорова спочатку здійснювали переважно розвідувальні польоти, але коли московсько-більшовицькі війська Муравйова і Антонова-Овсієнка впритул наблизилися до столиці України, авіація під командуванням Єгорова зайнялася бомбардуванням ворожих бронепотягів і важкої артилерії в околицях київської Дарниці. Коли у лютому 18-го українським військам довелося тимчасово залишити Київ, одинокий літак з чорним тризубом на борту розкидав над містом листівки з обіцянкою повернутися... І обіцянку було виконано вже через місяць. У жовтні 1919-го херсонця вже називають командувачем всієї авіації Дієвої Армії УНР. Він потрапив у полон «червоних» у січні 1920 року і ті поспішили оголосити, що він буде їм служити. Зрештою, Олександр Єгоров просто щез – куди й коли конкретно, зараз ніхто вже не може сказати – хіба що Небо, яке він так любив...

Ярослав ЗВЕНИГОРА

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

- Найбільше в Україні водні ресурси
- Екологічно чисте рослинництво
- Біосферні заповідники всесвітнього значення
- Унікальна історична та культурна спадщина

Свято-Введенська козацька церква...
припливла Дніпром до Берислава
з Полтавщини

Малюнок Сергія ОВЧАРЕНКА

Стіни храму в Бериславі пам'ятають напутні слова українським козакам...

Берислав на Херсонщині – місто з надзвичайною і тасмничою історією. За переказами, на його місці була давня столиця остготів, причому легенди навіть стверджують, щодесь тут був похований славетний король Германаріх. Пізніше у цій же місцевості була резиденція хана Тохтамиша... Власне як пристань-митниця з фортецею, а потім і власне як місто Берислав постав на початку XV століття – в часи литовсько-руської держави князя Вітовта.

Єдиною ж архітектурною пам'яткою, яка дійшла до наших часів з глибини століть, стала дерев'яна православна козацька церква, сучасниця Кам'янської Січі...

Свято-Введенська (перша назва – Воскресінська) церква була збудована 1725 року у Переволочній на Полтавщині – фортеці запорозьких козаків на Дніпрі. Саме в цій місцевості після Полтавської битви врятувалися від московитів, здолавши Дніпро, гетьман Іван Мазепа, король Карл XII і кошовий отаман Кость Гордієнко. За це озвірілі московські окупанти повністю вирізули населення Переволочної...

1784 року, вже після руйнації московськими військами останньої Запорозької Січі, козаки розібрали церкву, зроблену з дубового дерева, переправили її Дніпром вниз по течії і сантиметр за сантиметром відновили її у Бериславі. Храм і до сьогодні добре зберігся, не зважаючи на те, що в часи безбожників-більшовиків його закрили і збиралися зни-

Дерев'яній козацькій церкві у Бериславі – вже майже три століття...

щити. Хоча служби Божі у ньому не правилися лише з 1939 по 1941 рік.

Цікаво, що, самі того не знаючи, козаки врятували церкву від практично неминучої загибелі – якби вона залишалася на Полтавщині, то навіть якби вистояла в часи масового знищення храмів, це мало б статися у 1964 році, коли містечко Переволочну назавжди поглинули води штучного водосховища...

Козацька ж церква у Бериславі діє і нині. Належить УПЦ (МП)...

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ №18773-7573ПР від 18.01.2012 р.

Козацький край

Головний редактор –
Олег ОСТРОВСЬКИЙ
Шеф-редактор – Віктор ВОЛЯ
Редактор випуску – Петро ДОБРО
Консультант спецвипуску –
Ігор ЙОСИПЕНКО
Засновник – Чигиринська ГО
"Вільне Козацтво Холодного Яру"

З питань придбання та розповсюдження газети звертатися до редакції "Козацького краю" за адресою: вул. Ільїна, 330, к. 4, м. Черкаси, 18005, тел.: (0472) 31-29-74
E-mail: Cossack_land@i.ua

Газета віддрукована в ТОВ Прес Корпорейшн Лімітед, м. Вінниця, вул. Чехова, 12а. Тираж – 20 000 екз.
Замовлення №